

כ"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרפו

ערב

ראש-השנה תשס"ח
כ"ט באלול ה'תשס"ז

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ב' בתשרי ה'תשס"ח – ט' בתשרי ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ב' בתשרי	הלכות קדוש החדש פרק יב-יד.	הל' מעשר פרק יג.	מי"ע קנג.
ש"ק	ג' בתשרי	פרק טו-יז.	פרק יד.	מי"ע קנג.
א'	ד' בתשרי	פרק יח-יט. הל' תעניות.. בפרקים אלו. פרק א.	הל' מעשר שני ונטע רבעי.. בפרקים אלו. פרק א.	מי"ע קנג. נט.
ב'	ה' בתשרי	פרק ב-ד.	פרק ב.	מי"ע נט.
ג'	ו' בתשרי	פרק ה. הל' מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ג.	מי"ע נט. ספר משנה תורה: הלכות מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.
ד'	ז' בתשרי	פרק ג-ד. תורת חכם וגוי.. ספר נשים והוא ספר רביעי.. הל' אישות.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ד.	שם: פרק ג-ד. מי"ע ריג.
ה'	ח' בתשרי	פרק ב-ד.	פרק ה.	מי"ע ריג.
ו'	ט' בתשרי	פרק ה-ז.	פרק ו.	מל"ת שנה.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן צינית ותפילין	זמן ק"ש	זריחת החמה	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ב' בתשרי	4.20	5.10	5.32	9.28	6.27	12.37	1.08	6.49.9	7.14
ש"ק, ג' בתשרי	4.21	5.11	5.33	9.28	6.27	12.36	1.07	6.48.5	7.13
א', ד' בתשרי	3.22	4.11	4.33	8.28	5.28	11.36	12.07	5.47.2	6.12
ב', ה' בתשרי	3.23	4.12	4.34	8.28	5.29	11.35	12.06	5.45.9	6.10
ג', ו' בתשרי	3.24	4.13	4.35	8.28	5.30	11.35	12.06	5.44.6	6.09
ד', ז' בתשרי	3.25	4.14	4.35	8.29	5.30	11.35	12.05	5.43.2	6.08
ה', ח' בתשרי	3.25	4.14	4.36	8.29	5.31	11.34	12.05	5.41.9	6.06
ו', ט' בתשרי	3.26	4.15	4.37	8.29	5.32	11.34	12.05	5.40.6	6.05

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "ככמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
א' דראש השנה	6:14	חג	6:29	חג	6:21	חג	6:31	חג
ב' דראש השנה	7:25	שבת	7:27	שבת	7:27	שבת	7:27	שבת
האזינו-תשובה	6:11	7:23	6:27	7:25	6:18	7:24	6:28	7:27
יום-הכיפורים	5:02	6:13	5:17	6:15	5:09	6:15	5:19	6:15

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

העריכו עצמכם ומושפעיכם לפי הפנימיות

מה הקשר בין חשבון צדק לחיפוש הפנימיות? • חשבון שנעשה
בשטחיות אינו חשבון אמיתי • נוסף לכוחות שישנם לכל יהודי
”במזומן” עליו לבקש ולחפש אחר ה”אוצר” שבו • מכתב כללי מאת
כ”ק אדמו”ר נשיא דורנו

ב”ה, כ”ה אלול, ה’תשי”ח
ברוקלין, נ.י.

אל בני וכנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה’ עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

חודש אלול ובמיוחד ימי הסליחות ועשרת ימי תשובה – הוא הזמן של עריכת חשבון צדק, לא חשבון
מרומה, מהשנה החולפת, ולהמשיך ממנו את ההחלטות הנכונות כיצד להעמיד את עצמו, את הבית וכל
העניינים שלו, בשנה הבאה.

ביחד עם זה הרי הם ימי סגולה, ימים הבאים בקריאה ובתביעה
– כפי נקודתו המרכזית של מזמור התהלים שאומרים בימים אלה פעמיים בכל יום:
בקשו פני את פניך ה’ אבקש,

חודש אלול . . הוא הזמן: ראה טור אורח חיים ר”ס תקפ”א.
ימים הבאים בקריאה: ראה לקוטי תורה ראה (לב, ב).

נדפסה באגרות־קודש כ”ק אדמו”ר חי”ז אגרת ו’תצט. לקו”ש ח”ט ע’ 423 ואילך. במהדורה זו ניתוספו איזה מ”מ וציונים ע”י
המנ”ל.

חשבון צדק, לא חשבון מרומה: ראה גם מכתב ערב ח”י אלול ה’תשמ”א (לקו”ש חכ”ד ע’ 601 ואילך).
מזמור התהלים שאומרים . . פעמיים בכל יום: סידור האריז”ל להר”ש מרשקוב סדר כוונת ר”ח אלול. סידור קול יעקב וסידור
אדה”ז אחר שיר של יום. מטה אפרים או”ח סימן תקפ”א ס”ו. וראה בארוכה שעו הכולל פי”א סקכ”ח. וש”נ. הנסמן במאמרי
אדהאמ”צ דברים ח”ב ע’ תצב.

בקשו פני גו’: תהלים כז, ת. וראה בהבא להלן – לקו”ת נצבים מד, ב ואילך. וראה גם ד”ה כי תצא בלקו”ת תצא (לה, ג ואילך),

חפשו את התוכן, את התוך והפנימיות שבעצמכם, חפשו את הפנימיות של הסביבה, את הפנימיות של נשמת העולם, תמצאו ותגלו את האלקות שמחיה וממלאה את העולם.
 שני העניינים – החשבון-צדק ו"בקשו פני" – קשורים זה בזה ותלויים זה בזה.
 כאשר עורכים חשבון צדק על העבר, קורה לפעמים, לעתים קרובות מאד, שעושים טעות, בכך שלוקחים בחשבון רק את השטחיות והחיצונית שיש בעצמו ושנראה בסביבתו.
 וכן הוא גם כאשר עורכים תכנית וסדר החיים לשנה הבאה.
 וזאת היא הקריאה והתביעה של ימים אלו:
 אל תמעיטו בהערכת הכוחות והאפשרויות שלכם.
 עד כמה שיש לכם "במזומן" – אפשרויות גלויות להתנהג בחיי יום כפי הוראות תורתנו וטורת חיים, ועד כמה שתגדל מדת ותוקף תכונתו שלא להתפעל מהסביבה העוינת וללכת בדרך התורה והמצווה, גדול ומרובה יותר מה שיש לכם ב"אוצר" – אפשרויות שיכולים ליצור על ידי יגיעה מתאימה, כוחות פנימיים גדולים ביותר של עצמאות ועמידה איתנה על מנת ליישם בחיים את כל הטוב והאמת.
 אבל לשם כך דרוש: **בקשו** – חפשו והביאו אל הפועל את הכוחות והאפשרויות שלכם, ואז יהיה: **ומצאת** – **כי תדרשנו**, תמצאנו – כיוון שתחפש ותדרוש.

* * *

האמור לעיל שייך במיוחד ובמדה רבה יותר בנוגע למשפיעים ומנהיגים רוחניים, רבנים וכיוצא בהם, עד לאבי המשפחה ומי שנותן את הנימה בחיים הרוחניים בבית ובמשפחה.
 על כל צעד ושעל רואים שהם עומדים בספקות ומורא: אולי הדיבורים הם בתוקף יותר על המדה, אולי דורשים הם יותר מדי, ואולי מרחקים בכך, וכיוצא בזה.
 אליהם מופנית הקריאה והדרישה של ימים אלו:
בקשו פני – התבוננו, חפשו והביאו לידי גילוי את הפנימיות של המושפעים שלכם, העריכו אותם לפי עושרם הפנימי, לפי ממדי הנשמה, שהיא חלק אלקה ממעל ממש,
 – כיוון שעל ידי גישה מתאימה ועבודה ללא ליאות עימהם, אפשר לגלות אצל כל אחד את העושר והכוחות הנעלמים, שיתחילו לפעול ועד בחייהם היום יומיים –
 תנו אימון ביהודים, ותנו להם מה שהם, בני־ישראל, מצפים באמת לקבל: תורה תמימה, תורה שלימה עם כל מצוותיה, ועם הרעיון היסודי: **התורה היא נצחית** – לכל הזמנים ולכל המקומות.

חלק אלקה: איוב לא, ב. ובתניא רפ"ב – ממש.

לגלות אצל כל אחד: ראה רמב"ם הל' גירושין פ"ב בסופו: הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות.

העושר . . הנעלמים: תורת הבעש"ט: כי תהיו אתם ארץ חפץ . . . החכמים הגדולים ביותר . . . איש אינו יכול להגיע עד חקר האוצרות הגדולים הטמונים בישראל . . . שהם ארץ חפץ של הקב"ה (כתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר. הועתק ב"היום יום" ע' נד וזו אייר. וראה כש"ט (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סנ"ז. וש"נ).

ובמאמרי אדהאמ"צ שם פ"ה ואילך (ריש ע' תפט ואילך). שם פ"ח ט' (ע' תצב). פ"כ כ"א (ע' תקו). וש"נ. ד"ה לך אמר לבי בקשו פני גו' בסה"מ ה'ש"ת ע' 163 ואילך (ובסה"מ ה'ש"ת ע' 281 ואילך). ד"ה זה ה'תש"כ (תו"מ סה"מ אלול ע' רפא ואילך).
האלקות שמחי' וממלאה את העולם: ראה מדרש תהלים קג, א. ויק"ר ספ"ד. ברכות י, א.
טורת חיים: הוראה בחיים – ראה זח"ג נב, ג. וראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק.
ומצאת – כי תדרשנו: ואתחנן ד, כט. לקו"ת שם (לב, ב).
התורה היא נצחית: תניא רפי"ז.

* * *

ודווקא על ידי גישה זו באים לידי חשבון צדק - בהערכת עצמו ובהערכת כל אלו שרוצים להנהיגם בדרך הישרה,
חשבון צדק על העבר, וחשבון צדק כיצד לתכנן את העתיד, באופן שתהא שנה "מלאה" - מלאה בתוכן
האמיתי בכל מה שתלוי מצד האדם,
וזה מביא גם שתהא השנה - מלאה, מלאה בברכותיו של הקב"ה בכל העניינים, הן בגשמיות והן
ברוחניות.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
מנחם שניאורסאהן

שנה "מלאה": שנת ה'תשי"ט היתה שנת העיבור, הנקראת בתורה בשם "שנה תמימה" - בהר כה, ל. ערכין לא, א (במשנה).
רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ב ה"ה. וראה אזה"ת להצ"צ (יהל אור) לתהלים יט, ח (ס"ד וס"ח - ע' סז"ח). והיא סיום "מחזור
קטן", שאז החשבון של שנות הלבנה והחשבון של שנות החמה משתווים לגמרי - ראה לקו"ש חי"ד ע' 478, ובהנסמן שם הערה
ד"ה 19-יאָריגען (19 שנה) וכו'.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

יתקע בשופר גדול

המשכה שפועלת גם על הנידחים

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים גו', שבגאולה העתידה יצאו כל ישראל מן הגלות, ואף אחד לא יישאר בגלות חס ושלום. וכמו שביציאת מצרים לא נשאר אף יהודי בגלות, כן יהיה גם בגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שכל אחד ואחד יצא מהגלות, גם האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים.

ובכדי לפעול גם עליהם צריך לשופר גדול שלמעלה מהשתלשלות, ועד להמשכה מעצמות ומהות. וזהו הפירוש "שופר גדול", שלא יתכן גדול ממנו, להיותו למעלה מכל מדירה והגבלה... מה שאין כן ההמשכה של שופר גדול היא, כמו שהיא בשורשה למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות, באופן כזה נמשכת למטה, בלי כל הגבלות. ולכן היא פועלת גם על האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים שגם הם יצאו מהגלות, וישתחוו לה' בהר הקודש בירושלים.

(מאמר "והיה ביום ההוא" ראשי-השנה תשמ"ו, תורת מנחם - התוועדות ה'תשמ"ו חלק א, עמ' 26)

קיבוץ גלויות ושלימות הגאולה

ויש להוסיף בנוגע להדגשת עניין הגאולה בהמשכו של ראש השנה ביום השבת:

עניין הגאולה מודגש בשבתות שלפני ראש השנה - שבשבע שבתות שלפני ראש השנה מפטירין בענייני הגאולה, "שבע דנחמתא".

ובזה היתוסף עוד יותר ביום השבת שבא בהמשך ובסמיכות לראש השנה - שנוסף על שבע דנחמתא ישנם עוד שלוש הפטרות (ב' הפטרות דב' ימי ראש השנה והפטרות יום השבת), שעל ידי זה נעשית השלימות של עשר, "העשירי יהיה קודש" הקשורה עם הגאולה.

ויש להוסיף, שהשלימות של עשר קשורה גם עם השלימות של ארץ-ישראל לעתיד לבוא - שנוסף על ארץ שבע אומות גם ארץ עשר אומות | ודוגמתו בעבודה - שנוסף על עבודת המדות, ז' מדות, שבהם היא עיקר העבודה בזמן הזה, תהיה גם עבודת המוחין ג' מוחין. ועד למוחין בפני עצמם. ועל דרך זה שלימות כל בני-ישראל - כל יושביה עליה.

ולהעיר שעניין זה מודגש בהפטרות יום ב' של ראש השנה, שבה מדובר בארוכה אודות קיבוץ גלויות - "הנני מביא אותם גו' מירכתי ארץ גו' קהל גדול ישובו הנה", ומדובר על הקיבוץ גלויות של כל בני-ישראל, גם עשרת השבטים (שגלו מאחורי ההרים) שגם הם בתוככי כל בני-ישראל, "ישובו הנה" לארצנו הקדושה, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

ויש להוסיף שעניין זה הוא בהדגשה יתירה בתקופתנו זו - שבשנה שעברה שהיתה שנת נסים, יצאו המון יהודים ממדינה ההיא (מאחורי מסך הברזל) ובאופן קל וטוב כו'. ויש לומר, שזוהי הטעימה מעניין קיבוץ גלויות שיהיה בגאולה האמיתית והשלימה, בבחינת "טועימה חיים זכו".

ויהי רצון והוא העיקר, שמ"טעימה" זו נבוא תיכף ומיד לאכילת הסעודה עצמה - קיבוץ גלויות בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שאז תהיה גם "סעודת" לויתן ושור הבר, סעודה גשמית כפשוטה, ככל העניינים בגאולה העתידה שיהיו בגשמיות, לנשמות בגופים (כשיטת הרמב"ן) - כן תהיה לנו, שבהיותנו נשמות בגופים (ללא הפסק בינתיים) זוכים לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

(תורת מנחם - התוועדות ה'תשמ"א חלק א, עמ' 28-29)

שובה ישראל

מכתב ברכת השנה מהרבי - לא בטעות! • מדוע אין אומרים סליחות בעשרת ימי תשובה? • האם בנים יכולים להכתיר את המלך? • איחול הרבי במאמר חסידות ל"שנת תחיית המתים" • ומה ביקש הרבי להשמיט בחוברת שיצאה לאור לקראת ראש השנה תשל"ד?

לזה, מוסיף ברכות נוסף על מה שמקיים הברכות האמורות, וכדוגמא באב לבנים בבני אדם אשר קירוב הדעת שבין הבנים גורם לנחת רוח הכי גדול, ומוסיף האב במתנותיו לבניו אלו. בהמשך למכתבו של האיש שציין "עליתי ארצה לפני עשר שנים" תבע הרבי מהאיש להתנהג בחיי תורה, שכן "נקראת ארץ זו, ארץ הקדושה על שם בית המקדש ומקומות הקדושים שארעו בה, וקדושה כמובא בתורה על-ידי שחיים בה חיי תורה".

"ולפלא שאינו מזכיר אודות ההנהגה בימי ראש-השנה ושבת-שובה שבחודאי היתה בזה הזדמנות לנצל זה לכמה עניינים" - כותב הרבי לאחד השלוחים ('אגרות-קודש' כרך יד עמ' יח).

עבודה נעלית בעשרת ימי תשובה

פעם שאל הרה"ח הרב עזריאל זעליג סלונים (ז"ל), ממקורבי בית רבי, את הרבי מדוע אין אומרים סליחות בעשרת ימי תשובה. הרבי השיבו: בעשרת ימי תשובה העבודה נעלית יותר. ושוב שאל הרע"ז: הרי ידוע שהרבנית רבקה (אשת מהר"ש ז"ע) היתה אומרת סליחות, והיו מקיימים בשבילה מנין מיוחד (ראה אוצר מנהגי חב"ד תשרי עמ' קסא).

בי"ג תשרי תשי"ז כתב הרבי ('אגרות - קודש' כרך יד עמ' כ):
במענה על מכתבו שהתחיל לכותבו כ"א באלול, ובטח בינתים קיבל מכתבי בברכת השנה, ויהי רצון שיקוימו כל ברכות בניישראל איש לרעהו במילואם.

השמחה למעלה מברכות איש לרעהו

בחורף תש"י קיבל יהודי תושב ארצנו הקדושה מכתב ברכה מהרבי לשנה החדשה. האיש, שלא עמד עד אז בקשר מכתבים עם הרבי, כתב לרבי התנצלות על שקיבל מכתב שהיה מיועד לאיש אחר. הרב השיב לו באיגרת הבאה ('אגרות קודש' כרך טז עמ' קמז):

במענה למכתבו מיום 1/12, מאשר קבלת מכתב ברכת השנה ושואל, אולי היה המכתב מיועד לאיש אחר, אשר שמו כשמו, כיוון שעד עתה לא עמד בקשר מכתבים לכאן.

והנה אף כי צדק בדבריו אלו בכל זה כיוון שהכל בהשגחה פרטית, הנה יהי רצון אשר תקויימנה הברכות בתוך ברכות שאר בניישראל המאחלים זה לזה, וכידוע סיפור רבנו הזקן בעל התניא והשולחן ערוך אשר אבינו שבשמים, בראותו היחס הטוב וברכות הטובות שמאחלים בניישראל זה

והשיבו הרבי: האם רצונך בעבודה השייכת
לנשים?...

הכתרת הבנים למלך

כיום שני של ראש השנה תשמ"ח התבטא
הרבי:

ועל־דרך־זה בכל ראש־השנה שענינו תמליכנו
עליכם היינו שבני־ישראל עם קרובו ויתירה מזה
בנים אתם לה' אלקים בדוגמת הבן שמציאותו
היא מעצמות האב היינו שהם מציאות אחת עם
הקב"ה - מכתירים את הקב"ה למלך...

והקשה אחד לרבי בפתק: לכאורה צריך־ביאור
בזה: ברא"ח מבואר שלא שייך מלוכה על בנים.
ועל־פי־זה לכאורה, אם מצד שבני־ישראל הם "עם
קרובו" מלשון עוממות, מוכן עניין ההכתרה. אך
מצד שבני־ישראל הם בנים להוי' צריך ביאור איך
שייך עניין ההכתרה?

תשובת הרבי (במהלך עשרת ימי תשובה
תשמ"ח) היתה:

ושם הכתרה עניין דעוד למעלה מזה אלא שאין
אפשריות כזו וא[ין] כ[אן] מ[קומו].
פירוש המענה - בדרך אפשר:

ושם (בהכתרה של הבנים) עניין דעוד למעלה
מזה (אדרבה, יש בו עניין נעלה יותר מאשר הכתרה
על ידי העם) אלא שאין אפשריות כזו (שאב יהיה
מלך על בנים), ואין כאן מקומו (לבאר כיצד יתכנו
שני הדברים יחד).

אם הבנו נכונה את הדברים: שייך עניין הכתרת
הקב"ה על ידי בנים אבל אין שייך שאב ימלוך
על בנים.

תניא עם פירושים

בשלהי שנת תשל"ג ביקש הרבי מהרב אהרן
חיטריק להזדרז ולהוציא לאור את הפרק הראשון
של ספר התניא עם ליקוט פירושים מרבותינו
נשיאינו הנמצאים בדרושי דא"ח, שיחות, איגרות
ורשימות.

זו הייתה עבודה שהרבי נטל בה חלק פעיל,

הגיה, תיקן, הוסיף וכיוון על כל צעד ושעל. רצונו
של הרבי היה שהחוברת תהיה מוכנה לפני ראש־
השנה, ותאריך הפתח דבר שנקב עבורה הוא - ח"י
אלול.

ב"פתח דבר" העתיק המלקט קטע ממכתבו של
כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ("האומר את הפרק תניא
לא יחכם כו'") בו הוא מזהיר שלא לפרש פירושים
עצמיים בתניא וכו'.

אולם הרבי הורה: "להשמיט".

והסביר: "אין עתה הזמן להדגיש זה. וקול
לנהבין".

עד לשנת תחיית המתים

במאמר דיבור המתחיל "איתא בסוף מנחות"
שנאמר בוא"ו תשרי תשל"א אמר הרבי בין השאר
(ספר המאמרים תשל"א עמ' 15-16):

ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש
יהיה לכם כל מלאכה עבודה לא תעשו יום תרועה
יהיה לכם. ואיתא במדרש, ובחודש השביעי הוא
ירחא דשבועתא שבו נשבע הקב"ה לאבותינו
כמו שכתוב אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, בי
נשבעת...!

והנה כח זה נמשך גם על העבודה דקיום התורה
-ומצוות במשך כל השנה, אשר קיום התורה ומצוות
יהיה בתוקף כמו שהוא מצד בחינת השבועה. . וזהו
מה ששבועה הוא גם מלשון שובע, כידוע בענין
משביעין אותו תהי צדיק, שמשביעין הוא מלשון
שובע...!

ועל־דרך־זה הוא גם בנוגע לחודש השביעי, שיש
בו ב' פירושים, בחודש השביעי ירחא דשבועתא
כנ"ל, ובחודש השביעי שהוא חודש המושבע
והמשביע את כל השנה כולה... אז דער יאהר איז
אן אָנגעזעטיקטער, [=שהשנה היא מושבעת]
שנת אורה, שנת ברכה וכל הענינים כמו שהברכות
שטעלן זיך אויס [=כפי שהברכות נסדרות על פי]
מהאותיות של הא"ב עד לשנת גאולה (גאולה
והאמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו) ועד
לשנת תחית המתים...

תפילות ראש-השנה

ממעמקים קראתיך ה'

"ממעמקים קראתיך ה'". החסרונות והפגמים שאדם גרם על-ידי חטאיו - אין להם תיקון אלא על-ידי המשכה מהמקור, מ"עומק העליון". וכמשל נהר שנחרב ויבש, כשבאים למלאותו, חופרים בעומק, במעין ובמקור הנובע, ועל-ידי זה חוזר הנהר ומתמלא. זהו "ממעמקים קראתיך": הקריאה וההמשכה היא מ"עומק העליון".

וכיצד ממשיכים מ"עומק" זה? - על-ידי קריאה לה' מעומק פנימיות הלב, קריאה שאינה יכולה לבוא לידי ביטוי בדיבור, אלא אך ורק בצעקה. זהו שנאמר בהמשך, "ה' שמעה בקולי": "קולי" לא נאמר, אלא "בקולי", דהיינו שהקב"ה ישמע ויקבל את מה שבתוך הקול ובפנימיותו.

(ליקוטי תורה ראש-השנה נד, ג)

כי עמך הסליחה

"כי עמך הסליחה למען תיורא". פירש האבן-עזרא: "כאשר תסלח לעוונתי ישמעו חוטאים וישבו גם הם... ואם לא תסלח, לא ייראוך ויעשו חפצם בכל אוות נפשם". לזה מתאים המשל הבא: אדם חייב לחברו סכום גדול, ואין ידו משגת לפרוע את החוב. אם יסכים הנושה לפריעת החוב בתשלומים קטנים, במשך זמן - יתאמץ הלווה לפרוע את החוב. אך אם יתבע את כל התשלום כולו מיד - יתייאש הלווה ולא ישתדל לשלם אפילו חלק ממנו.

(יהל'אור עמ' תק)

אשרי העם

"אשרי העם יודעי תרועה". אשרי העם שאינם סומכים על הגדול שבהם, אלא כל אחד ואחד מהם יודע פרק בתרועה ובתכסיסי מלחמה. משל למדינה שהיה בה גיבור וכל בני המדינה בטחו בו, ולא למדו דרכי מלחמה. כעבור זמן פרצה מלחמה, ואז התברר שהאויב התחכם וגנב מהגיבור את כלי-נשקו. הגיבור נלכד ועמו כל אנשי המדינה שסמכו עליו.

(כתר-שם טוב סימן קלג)

פסוקי מלכיות

רז"ל אמרו: "אמרו לפני מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם". על-ידי אמירת פסוקי מלכויות, ממשיכים ומעוררים תענוג ורצון חדש אצל הקב"ה לשוב ולמלוך עלינו. ואנו צריכים לומר פסוקים אלו מהתורה, כדי לפעול אצל הקב"ה את הרצון למלוך.

למה הדבר דומה? לתלמיד-חכם שמשמיע סברה, אך כדי שדבריו יתקבלו על דעת השומעים, הוא מסתייע בראיה מהתורה. אף אנו מבקשים מהקב"ה שימלוך עלינו, אך כדי שבקשתנו תתקבל, אנו מוסיפים ומביאים ראיה מהתורה - "ובתורתך כתוב לאמור".

(סידור עם דא"ח עמ' רלח)

הלכות ומנהגי חב"ד

יום חמישי, ראש-השנה*

א' בתשרי תשס"ח

יש לזכור לעשות 'עירוב תבשילין' מבעוד-יום.

הנוהגים להדליק 'נר תשובה' כמנהג בית הרב, ידליקו מערב-יום-טוב נר הדולק כמה ימים!

משעה אחת קודם תפילת המנחה עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום.

אין לובשים ה'קיטל', גם לא הש"ץ והתוקע, אלא ביום-הכיפורים.

הברכות בהדלקת הנרות (אחרי ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'. איש המדליק, לא יברך 'שהחיינו'.

ליל א' דראש-השנה

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה - [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק

אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"². מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום-טוב - לא יעשו בראש-השנה, גם לא בצניעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבני-תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכיריהם".

ערבית:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה-עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה-עשרה: לדרוד מזמור, קדיש-תקבל, ברכו, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדרוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירתו עלידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תיכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים.

קידוש - מי שבירך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

(2) מאידך, בשנת תשד"מ לא ניגנו זאת לפני תפילת ערבית, ונתבאר הטעם בשיחת יום ב' דר"ה אז ('התנוועדויות' ח"א עמ' 26) כיוון שאין אומרים בתפילה זו 'אבינו מלכנו' בפועל, עיי"ש. ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה, הן בתפילת ערבית והן בשאר התפילות. בשנת תשנ"ב ניגנו זאת רק קודם תפילת ערבית של היום השני ('אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נח).

(* מקוצר היריעה, נשמטו רוב ההערות. הן מופיעות בשלימותן במהדורה האלקטרונית.

1) כדי שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים בדבר הדלקת נר-יארצייט ביום-טוב, ובפרט שהוא לצורך מחר - ראה המובא בפסקי-תשובות סי' תקי"ד ס"ק יד.

בהמשך לזה, אוכלים רימון¹⁰ וראש איל (למעשה - ראש דג. וצריך לבדוק בעודי-מועד מתולעים)¹¹, אבל אין אומרים 'יהי רצון' כי אם על התפוח.

"וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע לאמירת (ברכה על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה אחרי אכילת הרימון, אם אכלו שיעור שלם וכיוון שבראש-השנה כתיב "אכלו משמנים גו' מנות גו'", הרי בוודאי שצריכים לאכול שיעור שלם) - כדאי לאכול בתחילת הסעודה (לאחרי נטילת ידים וברכת המוציא¹², על דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו "נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש בתחלת הסעודה", שאז אין צריך לברך אחריו (אף-על-פי שפירות שנאכלין בתוך הסעודה צריך לברך לפניהם), כיוון שנפטר בברכת המזון (כידוע שיחת מו"ח אדמו"ר בענין זה)¹³.

רבתינו נשיאנו מיעטו ביותר בדיבור בימי ראש-השנה, כולל בעת הסעודות¹⁴, ובפרט ביום הראשון. מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' - אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון". בלילי ראש-השנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד - חוזר לראש¹⁵.

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש

10 הרוצה לברך שהחינו על הרימון בנפרד, ייזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש (וראה המלך במסיבו ח"א עמ' עה).

11 יל"ע אם הכוונה לכל המינים שזכרו בגמ' ובשו"ע סי' תקפ"ג, כמ"ש בלוח כולל-חב"ד, וכן "כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם" (שו"ע אדמוה"ז ר"ס זה), או שהכוונה רק למינים אלו, כי לא ידוע שהרבי אכל מינים נוספים.

12 כנראה הכוונה לאחרי אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפני עצמה - הערת המו"ל שם.

13 תורת מנחם תנש"א כרך ד' עמ' 323.

14 כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ר"ה, ולא הניח 'לנגן' בהן, גם ביום השני. אבל הרבי בהתוועדויות אמר 'לחיים' וכן הורה 'לנגן' בהן ('אוצר' עמ' פט, קמח).

15 סידור אדמוה"ז. ואם כבר אמר שם ה' שבברכת 'בונה ירושלים', י"א שעדיף לסיים "למדני חוקך", לומר 'יעלה ויבוא' ולהמשיך על הסדר (ראה כה"ח סי' קפח ס"ק כז, ומש"כ בהתקשרות' גיליון תכח עמ' 18 הע' 24, וש"נ).

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש-השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם".

בכל סעודות ראש-השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן. בהתוועדויות דראש-השנה היה הרבי טובל פרוסה אחת בדבש, ולאחר מכן עוד פרוסה במלח. טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש - שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה³ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש. וכך נהג הרבי: המתין עד שיגיעו גם הרימונים לשולחן⁴, ואז נטל את התפוח בימינו⁵, בקליפתו. חתכו לחלקים, טבל חלק אחד (ג"פ) בדבש, ורק אז בירך עליו 'בורא פרי העץ'⁶, ואחר הברכה קודם האכילה⁷ אמר: "יהי רצון מלפניך (ללא 'ה' אלוקיני ואלוקי אבותינו') שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא⁸.

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה⁹.

3 ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רעד ס"ג וסי' קסז ס"ד וסכ"ב. אולם אם עלול מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, חייב לאכול תחילה כזית, כמבואר בסי' קעח ס"ג.

4 המלך במסיבו ח"ב עמ' יג. כנראה - כדי להוציא גם אותם בברכת העץ, ראה סדר ברה"נ פ"ט ה"ד.

5 שו"ע אדמוה"ז סי' רו ס"ח וסדר ברה"נ פ"ט ס"ד.

6 המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, וח"ב עמ' שח. שם מסופר גם שהשאר עוד חתיכה לאכול עם ה'קומפוט' שבסוף הסעודה, ולא בירך על ה'קומפוט'.

7 מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ע"פ המענגלי-צדק' שבמנ"א, דלא כנפסק בשו"ע אדה"ז סי' תקפ"ג ס"ג. הטעם נתבאר במכתבו של הרבי הנדפס בס' המנהגים (עמ' 104) "כדי שיהיה ה'הירצון' סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

8 לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתבו, וכן 'מעשה רב', המלך במסיבו ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא ע"פ מש"כ בסדר ברה"נ שם).

9 'רשימות' ד עמ' 8. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמובא בס' המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם.

עלינו וכו' בקול-רם, וענו אחריו אמן.
בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא
"השלום").

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב. שחרית. הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה¹⁶. כ"ק אדמו"ר מהורי"צ היה מצווה לתוקע¹⁷ ללמוד בימי ראש-השנה בבוקר את המאמר "להבין עניין תקיעת שופר", הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג). והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהגי-ישראל-תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף - בהתאם לגילו - בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה 'אמן', ו'אמן, יהא שמיה רבא'.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'ארון עולם', כתבו ר' יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שריא גאון: ערב אני ברבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגער-ע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו".

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב...". בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימי-תשובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן

16 שם עמ' צ, והטעם מובא משי"חמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת תו"ת בבית-חינו לא הקפידו שלא לשתות בבוקר ראש-השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המראדאטרא הגרז"ש דבורקין ע"ה (כפר חב"ד' גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74).

17 ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן - מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים במבצע שופר, ובפרט המוציאים רבים י"ח.

וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בכל ימות השנה, כמובן.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל'זכתוב' ול'ובספר', הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב'זכרנו' וב'מי כמוך'.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחין הארון, וממשיכים 'ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרום משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרום מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'זכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

לאחר חזרת הש"ץ, אומרים 'אבינו מלכנו' החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף.

מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך...".

ב'לוח התיקון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות".

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים "ג מידות, ואחר-כך "ריבוננו של עולם", "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" - פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית שני ימי ראש-השנה קוראים בתורה (חזן מן המפטיר), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שברך'.

נוסח 'מי שברך' שב'שער הכולל', הוא: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."¹⁸.

18 וראה ב'אוצר' עמ' קד וס"ע רכ, וצ"ע.

סדר תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות - בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה - ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר"ע שט"ן', עלה אלוקים, יהי רצון (שאומר רק הבעל-תוקע ולעצמו), מברך התוקע "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות¹⁹, עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו"²⁰.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא - מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

תוקע תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה (יש אומרים שהרכי תקע כך: טו-אוי-טו, אוי-טו, אוי-טו). כל שבר - נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה - מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב - שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות - בהפסק נשימה ביניהם²¹.

19 הרבי לא אחז את השופר בידו בשעת הברכה - כמשמעות המטה-אפרים סי' תקפ"ה ס"ג, ולא כמובא בנו"כ ובפסקי תשובות שם אות ד.

20 כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד סו"ס ב.

21 שו"ע אדמוה"ז סי' תק"צ ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות).

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז

בסידור אדמוה"ז נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתוודה (התוקע) בלחש²².

אחרי התקיעות אומרים - גם הקהל - "ובכן, יהי רצון מלפניך..."²³.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם-כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" ו"הקהל עונה אחריו פסוק בפסוקן. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף:

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... ו"ידעתי ה'..." (הפסוקים - בקול רם). חצי קריש. תפילת מוסף.

אם בית-הכנסת מרוצף באבנים, שיש וכדומה²⁴, מכינים מגבות וכדומה כדי להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. התוקע מעומד, עומד על הבימה. למנהגנו, אין מקרין כלל (=גם לא מראים באצבע) בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור.

בסוף הפיוט "אופד מאז" צריך לומר: "להעביר ב'שבט"; "תחזק מגן". אחר-כך, בחרוז "אם לא

שם ס"ח. וראה הנסמן בשבחי-המועדים עמ' 27 הע' 9.

22 הכוונה לוידיו במחשבה. ועניינו - לא וידוי על חטא ועוון, אלא געגועים פנימיים. וי"א דהיינו 'ציור פני הרבי' - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

23 בקונטרס לימוד החסידות עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו", אך הרבי הדגיש שאי"ז ממנהגי חב"ד (אף שרבותינו נשיאנו נהגו בזה, המלך במסיבו ח"ב עמ' קצא) אלא סתם מנהג ישראל - מענה להרה"ח ר' דוד שיי' קרץ מעפולה, ועד"ז ב'המלך במסיבו' ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכז.

24 כולל במרצפות המצויות באה"ק כיום, אבל לא בריצפת קרשים, או כשיש עליה כיסוי פלסטי או שטיח.

למענו" צריך לומר: "למענו... וְכַעֲסוּ".
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת
 "ונתנה תוקף"²⁵.

הש"ץ והקהל²⁶ כורעים ב'עלינו', ככתוב במחזור.
 מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא
 רקק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין גופלים
 על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים
 קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן
 יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע
 ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד) בשעה
 שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על
 הש"ץ להאריך מעט בזה וּכְיוּן ש'עלינו' הוא חלק
 מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול כדי
 שיספיק הציבור לומר את כל הפסוקים, ולא למהר
 ולהתחיל מיד "אוחילה לא-ל".

נשיאת כפיים²⁷ בראש-השנה - כבכל יום-טוב
 - ואין אומרים "ותערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו
 הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וביום-
 הכיפורים²⁸.

אחרי התפילה ואמירת תהילים, תוקעים שלושים

קולות כדי לערכב את השטן²⁹. ותקיעות אלה אינן
 לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין
 שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו
 לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד
 את הקטנים ולחנכם במצוות".
 התוקע בעבור נשים לא יכרך להן, אלא יכרו הן
 לעצמן.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני-
 ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע
 להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד
 חיילים ושוטרים, והנמצאים בבתי-אבות, בתי-רפואה
 ובתי-הסוהר.

קידוש: "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן,
 וברכת הגפן (בלבד).

סעודת היום. השוכח 'עלה ויבוא' בברכת
 המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל
 תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה
 המיוחדת בנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר
 תיבה זו, אינו חוזר.

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב
 בטל הרי זה כישן.

אסור להכין מהיום למחר, וגם לא לשבת³⁰.
 הנחלב והנוולד היום אסור עד מוצאי-שבת.
 תפילת מנחה.

תשליך:

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים
 מחוץ לעיר אל באר המים או מעין³¹, ואומרים 'סדר

25) סדר האמירה חזן וקהל, כרגיל בין אנ"ש: החזן
 מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד
 "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע).
 החזן חוזר בקול מ"בבקרתי", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול
 רם "ותשובה... הגזירה" והחזן חוזר זאת בקול רם, והקהל
 אומר: "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר "אמת..." ואילך
 עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים"
 והחזן חוזר זאת בקול רם, הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא,
 והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

26) רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות. (וראה
 בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

27) פרטי מנהגי נשיאת כפיים נדפסו ב'לוח השבוע' דחג
 השבועות.

משו"ע אדמוה"ז סי' קכח סני"ח מוכח, שגם המתפלל במניין
 שאין מגננים, אומר 'רבש"ע', עיי"ש.

28) 'רשימות' יד עמ' 28. ולכאורה צ"ל היום גם חלק מהפסוקים
 בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח. ואף
 שנמנעים להזכיר ר"ח בראש-השנה, כנפסק בשו"ע אדמוה"ז
 סי' תקצ"א ס"ו, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו
 אמירת ברכינפשי וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר
 מחברו.

29) ה'שברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת,
 כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטובוצק אצל כ"ק אדמו"ר
 מהוריי"צ נ"ע וכן אצל הרבי, שבחי-המועדים עמ' 30 בשם
 התוקע דמעומד אצל הרבי הרה"ח ר' יוסף-מנחם-מענדל
 טננבוים).

30) למחר: גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני
 - שו"ע אדמוה"ז סו"ס תצה וסי' תקי"ג. לשבת: שם סי' תקכ"ז
 סעיף כג.

31) כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ליו"ג
 מדות', כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעש"ת,
 או כשחייבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא באר - ראה
 ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי הרה"ח ר' יעקב-

מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו...
שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר הווד
(כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר,
כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא
יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישרון
מלך", מלך עליון...³³.

רבתינו נשיאנו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום
השני³⁴, אחר קריאת התורה לפני התקיעות.
סדר תקיעות וסיום התפילה - כדאמול.
אחר חצות היום - קריאת (כל) פרשת האזינו
שניים מקרא ואחד תרגום³⁵.
לכאורה צריך לטבול בזמן זה במקווה, לקבל
קדושת שבת³⁶.
תפילת מנחה - פתח אליהו, וידבר וקטורת וכו'.
אין אומרים 'אבינו מלכנו'³⁷.

סיום החג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש-השנה והתחלת מוצאי ראש-השנה בלימוד

33 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן השי"ח אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין א"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חציו השני של כל חרוז עם חציו הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלג), וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להזיזו שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד ימלוך - מלך אביון".

34 'התועודות' תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי.

35 ואומרים הפטרת 'שובה'. וצ"ע אם צ"ל גם הפטרת 'וידבר דוד' (היום) - לפי מש"כ בספר-המנהגים עמ' 25, או מחר בבוקר - למנהג רבותינו) כי אף שהיא שייכת יותר לפ' האזינו (ע' לקוטי שיחות כרך ט עמ' 61 הע' 5) הרי הפטרות אלו מי"ז בתמוז עד לפני שבת בראשית הן רק "לפי הזמן ולפי המאורע" (טור סי' תכח), ועד"ז כשדווחים הפטרת פינחס 'ויד ה' היתה אל אליהו' מפני הפטרת 'דברי ירמיהו'.

36 כמובא בהמשך תרס"ו עמ' שפז "וכמו"כ מקדושת יו"ט לקדושת שבת צריכים טבילה במקווה כמ"ש בכתבי האריז"ל". וצ"ע שאי"ז נפוץ בין אנ"ש. וראה בס' פסקי תשובות סי' תקכ"ח ס"ק ג.

37 המלך במסיבו ח"ב עמ' קצג - כמנהגו בערב יו"כ שחל בשבת.

תשליך', ואחר כך מנערים שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, ניתן לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש-השנה, יכול ללכת ב"ג מידות' (ח' תשרי).

יום שישי, ב' בתשרי

ליל ב' דראש-השנה

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש-השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו - מכלי-מקום יברך 'שהחיינו'.

את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא הערב, אור ליום ו' עש"ק, שניים מקרא ואחד תרגום פרשה או שתיים (ראשון, שני) - פרשת האזינו³².

יום ב' דראש-השנה:

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות. התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול). תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו

יהודה הכט ע"ה שבילית ברירה די אפילו בברו פתוח.

32 היום-יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"ג.

פנים יפות וכיו"ב)⁴³.

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר - לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשון, ולא כמו שנוהגין עכשיו"⁴⁴.

ערבית: יש לזכור ולהזכיר לציבור את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת ימי-תשובה, וכן 'המלך הקדוש' בברכת 'מגן אבות'.

סעודה: ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הדבש עם המוציא בראש-השנה עד אחר הושענא רבא", והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום-טוב... וסעודות ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים, או גם בימי השבוע".

* "ידוע אשר כלילה - החל מצאת-הכוכבים עד אחרי חצות לילה - אין אומרים תהילים (ובכלל זה - שיעור תהילים החדשי)... לבד מראש-השנה, עשרת ימי-תשובה, יום-הכיפורים והושענא-רבה".

שחרית: לפני התפילה, סיום שמו"ת החל מ'שביעי' למנהג רבותינו נשיאינו.

בהוצאת ספר-תורה בעשרת ימי-תשובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם.

הפטרה: "שובה ישראל" עד "ופושעים ייכשלו בם"; "מי א-ל כמורך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב-י. מיכה ז, יח-כ). נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיר בשבת זו.

מנחה: קוראים בפרשת ברכה. צדקתך. קדיש מתקבל. לדוד ה' אורי. עלינו. קדיש יתום.

בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות⁴⁵.

43 'התנועות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בזה ב'התנועות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

44 שו"ע אדמו"ה ס' תכט ס"ב. נתבאר בלקוטי שיחות ח"ג עמ' 953 (בלה"ק עם הוספות ב'תורת מנחם - התנועות' (כד) תשי"ט ח"א עמ' 25) וסוכם ב'שולחן המלך' שם, שכיוון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום המצוות בכלל, לא זוכר שצריך לדרוש גם הל' יו"כ, כי גם זה נכלל ב'דרכי ה' שם, עיי"ש.

45 לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60 (ומן הסתם אכל כזית), ע"פ המובא (גם כהוראה לרבים) בספר-המנהגים עמ' 34. ביאור הנהגה זו בלקו"ש כרך כא עמ' 84 (ובלה"ק, שערי הל' ומנהג אר"ח ח"א ס' קנד).

החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו - יומשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה מטה". כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש-השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשר"מ גם מדברי האריז"ל)³⁸.

גם כשהיתה הקביעות כבשנה זו, היתה סעודה והתוועדות (אף לאחר שמח"ת תשר"מ, שנפסקה עריכת 'פורס מפה ומקדש' בהתוועדויות³⁹). רק בשנת תנש"א לא היתה.

שבת קודש פרשת האזינו⁴⁰

ג' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני שבת שובה שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית-הכנסת ושומעים קריאת-התורה וכו'"⁴¹.

"בשבת שובה - מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה"⁴².

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות: להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת - ע"י הכנסת אורחים בסבר-

38 ראה 'אוצר' עמ' קמז-קנ. ולענין אמירת 'הרחמן' דש"ק בברכת המזון, שם עמ' קג.

39 ראה שם עמ' קמט.

40 המהר"ל מפראג (ס' הזכרונות לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א פכ"ט) והמגיד ממורטש (ס' התולדות - אדמו"ר מהר"ש של הרבי, עמ' 74) ציוו ללמוד שירת האזינו בע"פ. ובסה"ש תש"א (עמ' 56. בלה"ק - עמ' מז) "שמעתי מגדולים, שכל יהודי צריך לדעת את שירת האזינו בע"פ". ומבאר שם שזה מביא שפע ברכה גדול בפרנסה, עיי"ש.

41 סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדולי-ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית-הכנסת (לא רק לעזרת-נשים), ואפילו לאחר גיל שלוש שנים - כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בענין זה". ועיי"ש בהערה 24, שזה מעין ודוגמת עלייה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבתו".

42 ד"ה שובה ישראל תש"מ ס"א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; ב'תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

מוציא שבת קודש:

גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל - אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה". מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת אפיים. אמירת סליחות. מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים 'אשמנו' ו'ויאמר דוד אל גד". בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות, אומרים: 'שומר ישראל', 'מתרצה ברחמים', 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', כבכל עשי"ת), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש.

בכל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת אפיים, קודם 'ואנחנו לא נדע'.

מוציאים ספר-תורה וקוראים 'ויחל משה' לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' - יעלה.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "ויסלחת לעווננו" - אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרים הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרים עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא.

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" כבתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נהו, - נו, ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות, עד "מגן דוד". יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים עננו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ כבתפילת שחרית. אחרי חזרת הש"ץ - תחנון, אבינו מלכנו הארוך, קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג שנהגו בעבר בקהילות-ישראל על-פי המשנה, לומר

סי' תקס"ה ס"א-ב ובאחרונים.

בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): אתה חוננתנו, המלך המשפט.

אומרים 'יהי נועם', 'ואתה קדוש'⁴⁶.

עשרת ימי תשובה

* לעניין עריכת נישואין בעשי"ת, הנה הרבי הזכיר ועורר לקיים "מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעשי"ת"⁴⁷, אבל לאחר שזירזו הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"⁴⁸, גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, צריך עיון אם עדיין יש להקפיד על זה.

* בעניין סיוע לצורכי החגים - אף-על-פי שכבר נתנו לכבוד ראש-השנה, יש לכדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש-השנה) עומד יהודי - בדרגתו עתה - במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.

* בעשרת-ימי-תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור⁴⁹.

יום ראשון

ד' בתשרי - צום גדליה (נדחה)

עלות השחר לדעה המקדימה - 3:24 (שעון חורף).

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה⁵⁰, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו",

46) לוח כולל-חב"ד. 'אוצר' עמ' קע.

47) אג"ק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים סי' תרב ס"ה, קיצור שו"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצוה מן המובחר.

48) 'שערי ה'ל' ומנהג' ח"ה ר"ס קנח (ועד"ו ב'צדיק למלך' ח"ו עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18). וראה שו"ת יתוה דעת ח"א סי' מה.

49) ספר-המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוועדות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (ס"ה-ש' תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"י צ"צ בשם הצמח צדק, לפי ש"ע"ד כאן (עד ר"ה) - מצות אמירה, ומכאן ואילך - מצות עשיה".

50) ש"ץ ששכח 'עננו'. נזכר לפני השם של חתימת רפאנו - חוזר 'לעננו', ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ - אומרה בשומע תפילה וחותרם העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ - אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (לוח כולל חב"ד, וראה

דברי כיבושין ביום התענית לאחר תפילת מנחה.
סיום התענית באזור המרכז בשעה 6:11 בערב
(שעון חורף).

יום שלישי ו' בתשרי

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסון, בת הרבנית הצדקנית מרת רחל ובת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נפטרה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה-כבוד בניו-יורק. בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול.

כן יסד על שמה "קרן חנה", ובהתוועדות ר' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה".

יום חמישי ח' בתשרי

מנחה אומרים תחנון.

יום שישי

ט' בתשרי, ערב יום הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון⁵¹.

סדר כפרות⁵²:

תרנגול לבן. זמנו - באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים⁵³. הכפרות יהיו כפי חשבון בני-

51 לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעה"ט אחר חצות אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט אז, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כער"ה), ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד-ה.

52 באוצר' עמ' קעח, שגם כשטבלו רבותיו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית. והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"נ).

53 סידור אדמוה"ז. מי שאי-אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום-הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפני-כן, כי כל עשרת-ימית-שובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז

אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת⁵⁴ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הולד⁵⁵.

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלוש", ובעת אמירת "זה חליפתי..." מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם..." כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלוש" - שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים⁵⁶. אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת.

המהדרים מכסים בעצמם את הדם בכרכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבד אותו להיות

ס"ק א. שדי-חמד מערכת יוהכ"פ סי' א אות ב).

54 יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

55 סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש חכ"ב עמ' 59 הע' 36. "לא חיישינן לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממרדכי קטן. פמ"ג שם) - כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום-הכיפורים וכיוצא - איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיוון דלא שכיחא כו', ובפרט בנדו"ד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק - ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סו"ס צח) שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו - העירו, דא"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו. או שמא הכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

56 ספר-המנהגים עמ' 58. בשער-הכולל (פמ"ד ס"ב) כ' שאדמוה"ז השמיט מסידורו הלשונית "חליפתנו, חליפתכן, חליפתהן" וכדומה, וכנראה כוונתו שיאמרו תמיד "חליפתי" (המתכפר ולא המסובב), גם כשעושים לאחרים ואחרות, וצ"ב מה מנהגנו בפועל.

בבית הרבי נהגו (כל אחד מבני-הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט - כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה - מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה - כעין שריפה (כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי המשב"ק. ולהעיר משעה"כ הנ"ל, ששכל כ"ז, ומ'רשימות' יד עמ' 14 שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לא הי' זורק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו), ראה מטה-אפרים סי' תרד-תרה ס"ה.

בדרך-כלל, אין זה נפוץ בין אנ"ש ללכת היום לקברי צדיקים⁶⁰.

מרכיבים בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה, הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות, מתפרדים הקליפות".

מרכיבים באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים - ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים⁶¹. וכל האוכל ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים בכשר).

היום טובלים פרוסת המוציא ברבש, אבל על השולחן שמים גם מלח.

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל.

אחר חצות היום יש לקרוא כל אחד לעצמו את ההפטרה של יום-הכיפורים⁶².

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות, קרוב ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה. לפני טבילה ותפילת מנחה נוהגים ללקות ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה - מוטה, ופניו לצפון. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף שמאל ותחתיהם באמצע, וחוזר חלילה. המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים פסוק 'והוא רחום', בכל הלקאה אומרים תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות.

אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגר המתגייר⁶³. בתפילת מנחה בלחש, אחר 'יהי לרצון' הראשון,

שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות. נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיסוי הדם בפער⁵⁷. אף מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה, לא יברך 'שהחיינו'.

מיד אחרי השחיטה נהג הרבי בקביעות לשלם לשוחט על עבודתו⁵⁸.

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהורי"צ ציווה לעשות כן.

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים.

ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי. אם נותנים את העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירם במליחה כדת וכדין.

אסור להתענות היום. בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה", ו"אבינו מלכנו"⁵⁹.

אין מאריכים היום בתפילת שחרית. מבקשים 'לעקאח' (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנו.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה ומתוקה".

57) כן הקפיד לומר השר"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפי בנו השר"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל שי' רסקין, וכמדומה לו שאביו שמע זאת מפי כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע. וראה שו"ע יו"ד סי' כח ס"ב ודרכי-תשובה שם ס"ק טז מס' תורת-זבח, ומה שהעיר עליו. (ועי' בדרך"ת שם ס"ק יז).

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגריו נפרדים, ולא גושים) למטה, לפני השחיטה, שיישפך הדם עליו. ממתניים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט - שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד בפער (כנ"ל) - שו"ע ונו"כ שם.
58) כך מסרו הרב יוסף יצחק שי' אופן, ועוד.

59) גם בקביעות זו - כדעה הא' בסתם בשו"ע אדמו"ה"ז סו"ס תרד, לוח כולל-חב"ד, ודלא כמ"ש ב'אוצר' עמ' קטט. ב'ספר זכרון - דברי שלום' עמ' לח מסופר, שאמרו זאת אצל הרבי בעיר"כ תשל"ד (לראשונה, אולי בגלל המצב דאז), וכנראה היתה זו הפעם היחידה שנהגו כן.

60) למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמו"ה"ז סי' תרה ס"ה מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה בהרבה שנים.
61) סידור אדמו"ה"ז. בשער-הכולל (מד, ג) משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. ועי'.
62) ע"פ 'התועודיות' תשמ"ה ח"א עמ' 351.
63) שו"ע אדמו"ה"ז סי' תרו סי"ב. למעשה, גם נשים נשואות טובלות.

חיים). ולנשמת הוריו שנפטרו - נר נשמה⁶⁹.
 חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל' לחופה,
 אינו לובשו ביום-הכיפורים⁷⁰. אָבֵל (רח"ל) בשנת
 האבלות - ילבשו. אין להיכנס בקיטל לבית-הכיסא.
 מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני
 השקיעה.
 נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור,
 ודלא כהמחמירים בזה.
 לפני ההליכה לכל-נדרי - ברכת הבנים והבנות.
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידי
 הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית.
 כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדו, כשידיו
 למעלה מראשה של כל אחת ואחת.
 רבותינו נשיאינו היו מברכים בנוסח "יברכך".
 אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי
 התהלים שקודם כל-נדרי) וידוי - 'אשמנו' ו'על-
 חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.

69 במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה)
 מדלקת, ושמדליקים רק אחד (גם אם שני ההורים נפטרו, אבל
 להורה/הורים של הבעל מדליקים נר בנפרד, נטעי גבריאל
 פכ"א ס"ג). בשבח המועדים עמ' 44 הביא למעשה, שנהר-נשמה
 יהיה בבית, ויבדיל עליו במוצאי יום הכיפורים.
 70 ספר-המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו
 עמ' קעב. ומהלשון משמע, שאם מאיזו סיבה שתיה לא לבש
 בפועל את הקיטל בחופתו, ילבשו עתה (בנטעי גבריאל הל'
 יוה"כ פכ"ו הערה י' הביא טעמים למנהג זה. והנהגה זו אינה
 לפי הטעם שאין לובשין הקיטל בפחות מבן כ', וגם לא לפי
 הטעם שבשנה ראשונה עליו להיות בשמחה, אלא לפי הטעם
 שכבר נתעורר השנה בתשובה, עיי"ש).

אומרים וידוי ו'על חטא'⁶⁴.
 בכל הווידויים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת
 הווידוי. מפסיקים קימעה במקומות המפוסקים
 במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דיברנו דופי":
 - "טפלנו שקר": - "קישנו עורף:"). מכים על החזה
 באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "ואנחנו
 הרשענו", 'סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו' וכן באמירת
 'ועל חטאים'⁶⁵.
 אין אומרים 'אבינו מלכנו'.
 בסעודה המפסקת⁶⁶ - המאכלים יהיו ללא מלח.
 גברים ונערים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא
 תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁶⁷.
 "יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא
 סמוך ליום-הכיפורים".
 מפסיקים לאכול מבעוד-יום⁶⁸.
 הדלקת הנרות: מברכים (לאחריה): "להדליק נר
 של שבת ושל יום הכיפורים" ו"שהחיינו".
 מרבים נרות בבית-הכנסת.
 כל איש נשוי מדליק א' לעבעדיגע ליכט = נר

64 שו"ע אדמוה"ז סי' תרז ס"א-ג. י"א שהרבי היכה על החזה
 ב'סלח לנו' היום, הן בשחרית והן במנחה.
 65 סה"ש תש"א עמ' 151, וראה סה"ש תש"ה עמ' 9, 'המלך
 במסיבו' ח"א עמ' רמח.
 66 יאכל לפחות כזית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת
 הנהנין פ"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על
 נטילת ידיים (שו"ע אדמוה"ז סי' קנח ס"ב).
 67 שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ח ס"ח.
 68 סי' תרח ס"א-ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת
 הנרות. וכשמפסיק לפני-כן, טוב להתנות לפני ברכת המזון,
 שעדיין אינו מקבל עליו את התענית - שם ס"ז.

לזכות
 אנשי החסד הדגולים
 הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
 ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
 בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש